Nr 339.

Kungl. Maj:ts proposition till riksdagen med förslag till lag om begränsning av tiden för bageri- och konditoriarbete; given Stockholms slott den 18 mars 1919.

Under åberopande av bilagda i statsrådet och lagrådet förda protokoll vill Kungl. Maj:t härmed jämlikt § 87 regeringsformen föreslå riksdagen att antaga härvid fogade förslag till lag om begränsning av tiden för bageri- och konditoriarbete.

De till ärendet hörande handlingar skola tillhandahållas riksdagens vederbörande utskott.

GUSTAF.

Axel Schotte.

Förslag

till

Lag

om begränsning av tiden för bageri- och konditoriarbete.

Härigenom förordnas som följer:

1 §.

Arbete för tillverkning till avsalu av bageri- eller konditorivaror må icke bedrivas å sön- eller helgdag eller å tid mellan klockan 8 eftermiddagen och klockan 6 förmiddagen å söckendag.

Om arbete, varom här är sagt, i hotell-, restaurang- eller kaférörelse eller eljest bedrives utan samband med bageri- eller konditorirörelse, skall det icke vara underkastat denna lag i vidare mån, än det avser tillverkning av bröd, bakelser eller annat därmed jämförligt bakverk.

2 §.

Utan hinder av vad i 1 § är stadgat må

a) i bageri- eller konditorirörelse arbete för tillverkning av konditorivaror utföras å sön- eller helgdag under högst tre timmar mellan klockan 6 förmiddagen och klockan 6 eftermiddagen;

b) i hotell-, restaurang- eller kaférörelse sådant arbete för tillverkning av bröd, bakelser eller annat därmed jämförligt bakverk, vilket bedrives utan samband med bageri- eller konditorirörelse, utföras å sön- eller helgdag under tid, som under a) sägs;

c) s. k. anrörning utföras å sön- eller helgdag under högst två timmar mellan klockan 8 förmiddagen och klockan 8 eftermiddagen;

d) uppeldning eller deggörning utföras å söckendag mellan klockan 4 och klockan 6 förmiddagen;

e) uppeldning utföras av annan än bageri- eller konditoriarbetare å tid, då eljest arbete enligt denna lag ej må bedrivas;

f) under natten till söckendag, som närmast föregår två eller flera på varandra följande sön- eller helgdagar, uppeldning eller deggörning utföras jämväl mellan klockan 2 och klockan 4 förmiddagen och annat arbete mellan klockan 3 och klockan 6 förmiddagen.

3 §.

Arbete för tillverkning av spis- eller knäckebröd må, där arbetet är indelat i skift på sådant sätt, att arbetstiden, raster däri inbegripna, ej för något arbetslag överstiger åtta timmar av dygnet, å söckendag fortgå jämväl mellan klockan 8 och klockan 10 eftermiddagen ävensom, i den mån så kräves för det tillverkade brödets torkning, mellan klockan 10 eftermiddagen och klockan 12 midnatt.

4 §.

Därest särskilt förhållande påkallar avvikelse från det i 1 § stadgade förbud, utöver vad enligt 2 och 3 §§ är medgivet, äge vederbörande yrkesinspektör att meddela tillstånd därtill. Sådant tillstånd, vilket skall sökas för varje särskilt tillfälle, må ej avse mer än två dygn i sänder eller för samma arbetsställe meddelas mer än tio gånger under ett och samma kalenderår. Är ytterligare eftergift oundgängligen erforderlig för ändamålsenlig drift av tillverkning, som i 3 § avses, eller eljest av särskilt förhållande tillfälligtvis påkallad, må sådan eftergift meddelas av yrkesinspektionens chefsmyndighet eller den myndighet, Konungen förordnar.

Är på grund av olyckshändelse eller annan oförutsedd omständighet avvikelse, varom i första stycket sägs, oundgängligen nödvändig, och är ej tid att inhämta tillstånd därtill, må avvikelsen vidtagas utan tillstånd, dock ej för mer än ett dygn i sänder. Om sådan åtgärd och anledningen därtill åligger det företagets innehavare att ofördröjligen göra anmälan till vederbörande yrkesinspektör.

5 §.

Tillsyn å efterlevnaden av denna lag utövas av yrkesinspektionens befattningshavare; och skall därvid i tillämpliga delar lända till efterrättelse vad som finnes stadgat rörande tillsyn å efterlevnaden av lagen om arbetarskydd den 29 juni 1912.

6 §.

Användes någon till arbete i strid mot vad i denna lag är stadgat, straffes företagets innehavare med böter från och med tio till och med ettusen kronor. Har på sådant sätt till arbete med faders eller målsmans vetskap och vilja använts person under aderton år, vare fadern eller målsmannen förfallen till böter från och med fem till och med femtio kronor.

Den, som under tid, då han är ställd under åtal för förseelse, varom i denna paragraf förmäles, fortsätter samma förseelse, skall, när han varder därtill lagligen förvunnen, för varje gång stämning därför utfärdats och delgivits, fällas till det ansvar, som är bestämt för sådan förseelse.

7 §.

Fullgöres icke anmälningsskyldighet, varom stadgas i 4 § andra stycket, straffes företagets innehavare med böter från och med fem till och med femhundra kronor.

8 §.

Förseelse, som omförmäles i 6 eller 7 §, åtalas vid polisdomstol, där särskild sådan är inrättad, men eljest hos poliskammare eller, där sådan ej finnes, vid allmän domstol.

Böter, som ådömas enligt denna lag, tillfalla kronan. Saknas tillgång till böternas fulla gäldande, skola de förvandlas enligt allmän strafflag.

Denna lag träder i kraft den 1 juni 1919 och äger giltighet till och med den 31 december 1923; skolande beträffande sådan under tiden för lagens giltighet begången förseelse, som avses i 6 eller 7 §, vad i lagen är stadgat fortfara att gälla även efter sistnämnda dag.

Om det beträffande visst företag visas vara erforderligt att vidtaga förändringar i driftsätt eller anordningar i övrigt för att icke tillämpningen av förevarande lag skall i väsentlig mån förminska företagets produktionsförmåga, och nämnda förändringar icke utan synnerlig svårighet kunna genomföras, till dess lagen skall träda i kraft i avseende å företaget, må yrkesinspektionens chefsmyndighet eller den myndighet, Konungen förordnar, medgiva nödigt anstånd med tillämpningen.

Utdrag av protokollet över civilärenden, hållet inför Hans Maj:t Konungen i statsrådet å Stockholms slott den 25 februari 1919.

Närvarande:

Hans excellens herr statsministern EDÉN,
Statsråden PETERSSON,
SCHOTTE,
PETRÉN,
NILSON,
LÖFGREN,
friherre PALMSTIERNA,
RYDÉN,
UNDÉN,
THORSSON.

— — — — — — — — — — — — — — — —

Chefen för civildepartementet, statsrådet Schotte anförde följande:

Inledning.

Sedan länge ha arbetstidsförhållandena inom bageriyrket givit anledning till klagomål från arbetarnas sida. Redan år 1895 påkallades riksdagens uppmärksamhet därå genom en motion i andra kammaren av A. Hedin, som framlade förslag till en lag angående arbetstiden i bagerier, för försäljning arbetande s. k. hembagerier samt konditorier ävensom restauranger och hotell, där bakning idkas. Sedan flera motioner i ämnet vid olika riksdagar blivit avslagna, biföll 1915 års riksdag motioner, väckta av A. Petrén och C. Wickman i första och av L. Borggren m. fl. i andra kammaren (n:r 31, resp. 84), vari påyrkades skrivelse till Kungl. Maj:t med begäran om utredning och förslag rörande reglering av nattarbetet inom bagerier, konditorier och s. k. hembagerier.

Riksdagens skrivelse med anledning av nyssnämnda motioner remitterades till socialstyrelsen, som utarbetade plan för den åsyftade utredningen. På våren 1917 anmälde styrelsen, att dessa förberedande arbeten slutförts, men hemställde styrelsen, med hänsyn till de under kristiden inom bageriyrket rådande abnorma förhållandena, tillika om anstånd tillsvidare med utredningens verkställande. Denna hemställan bifölls den 27 juli 1917 av Kungl. Maj:t, som uppdrog åt styrelsen att verkställa utredningen, så snart styrelsen prövade de därför nödiga förutsättningarna hava inträtt, samt att därefter avgiva det förslag i ämnet, vartill utredningen kunde föranleda.

Sedan Kungl. Maj:t den 15 februari 1918 tillsatt en kommitté, sedermera benämnd arbetstidskommittén och bestående av landshövdingen friherre L. De Geer, ordförande, disponenten J. L. Ekman, yrkesinspektören B. O. V. Hellström, förtroendemannen i svenska metallindustriarbetarförbundet K. W. Holmström, förste provinsialläkaren C. J. F. Lundberg, ingeniören E. L. Magnus, sekreteraren i svenska grov- och fabriksarbetarförbundet C. Michaelsson, byråchefen A. Molin, tillika kommitténs sekreterare, förtroendemannen i svenska sågverksindustriarbetarförbundet A. Svensson samt disponenterna C. Wahren och B. E. Wijkander, med uppdrag att verkställa utredning och avgiva förslag till lagstiftning rörande arbetstidens längd och förläggning m. m., hemställde socialstyrelsen, att bl. a. härovan berörda styrelsen meddelade uppdrag måtte överflyttas till denna kommitté. Till nämnda hemställan lämnade Kungl. Maj:t bifall den 1 juli 1918 och uppdrog samtidigt åt föreståndaren för Stockholms stads rättshjälpskontor S. A. H. Silow att såsom ledamot biträda kommittén vid behandling av frågor rörande bageriindustrien och dess ekonomiska förutsättningar samt bemyndigade chefen för civildepartementet att utse sakkunniga för att tillhandagå kommittén med upplysningar i nämnda frågor. Såsom sådana sakkunniga tillkallades byrådirektören H. S. Kinmanson, disponenten N. Westerdahl, direktören H. Andersson i Malmö, förtroendemannen i svenska bageri- och konditoriarbetarförbundet A. Sjöstedt, kassören i samma förbund D. G. Lagergren samt ledamoten av riksdagens andra kammare L. Borggren.

Efter därom gjord framställning från kommitténs sida uppdrog Kungl. Maj:t under hösten 1918 åt byråchefen Molin, byrådirektören Kinmanson och förtroendemannen Sjöstedt att företaga en resa till Norge för att inhämta upplysning om verkningarna av det där sedan länge införda förbudet mot nattarbete i bagerierna.

Kommittén avgav den 22 november 1918 betänkande med förslag till lag om begränsning av tiden för bageri- och konditoriarbete. Vid

betänkandet var bilagd en statistisk redogörelse för arbetstidsförhållandena inom bageriyrket.

Över kommitténs betänkande hava sedermera med anledning av kungl. remisser yttranden avgivits av kommerskollegium, socialstyrelsen, Sveriges bageriidkarförening samt svenska bageri- och konditoriindustriarbetarförbundet.

Frågan om förbud mot nattarbete.

Till motivering av sin ståndpunkt i frågan om förbud mot nattarbete anför kommittén följande:

Kommittén.

Såsom av den kommittébetänkandet bifogade statistiska utredningen framgår, förekommer inom det egentliga bageriyrket i ganska stor omfattning en arbetsform, som från arbetarskyddssynpunkt måste anses särskilt olämplig, nämligen nattarbete för samma arbetare natt efter natt i ständig följd med undantag möjligen för natten till sön- eller helgdagar. Bageriarbetaren är således med hänsyn till arbetets förläggning i stor utsträckning sämre ställd än andra nattarbetare, vilka i regel hava egentligt nattarbete endast varannan eller var tredje vecka. Givetvis måste ett dylikt beständigt nattarbete, även om det är av relativt kort varaktighet, då sömnen på dagen ju ej kan bli lika ostörd och stärkande som på natten, medföra menliga följder i hygieniskt avseende. Ehuru arbetsförhållandena inom bageriyrket otvivelaktigt under senare tid avsevärt förbättrats, exempelvis genom förkortning av arbetstiden, lära de också fortfarande anses mindre tillfredsställande.

Att här ifrågavarande nattarbete jämväl i andra avseenden skall medföra betydande olägenheter, synes enligt kommitténs förmenande uppenbart. Kommittén erinrar sålunda om den otrevnad, som måste förorsakas av tvånget att städse under natten stiga upp och begiva sig till sitt arbete samt om den störande inverkan detta måste hava på den gifte bageriarbetarens hemliv. Genom sitt behov av sömn på eftermiddagen och kvällen gå vidare bageriarbetarna miste om många tillfällen till rekreation och inhämtande av bildning.

Till stöd för sitt sedan många år vidhållna motstånd mot arbetarnas krav på nattarbetets avskaffande hava, enligt vad kommittén meddelar, arbetsgivarna inom bageriyrket anfört i huvudsak följande:

Arbete nattetid i bagerierna är en nödvändig förutsättning för att mjukt bröd i färskt tillstånd skall kunna tillhandahållas allmänheten i tillräckligt god tid på morgonen, d. v. s. så tidigt, att allmänheten, med undantag väl dock i regel för kroppsarbetarna, kan få sådant bröd till sin första frukost. Själva bakningen av finare mjukt bröd kan visser-

ligen utföras på 2 à 3 timmar, men därefter måste brödet få något svalna, innan det lämpligen kan sorteras för distribution, vilken sistberörda åtgärd sedermera tager en betydande tid. Från deggörningens början till dess brödet finnes att tillgå för den stora allmänheten i de talrika försäljningsbutikerna, »magasinen», lär sålunda böra beräknas en tid av 5 à 7 timmar — för dem som ha tillfälle att inköpa sitt bröd vid bagerierna ställer sig saken tydligtvis annorlunda.

Kunde publiken ej få sitt behov av färskt bröd på morgnarna fyllt av de större, yrkesmässigt bedrivna bagerierna, skulle den komma att vända sig till de talrika s. k. hembagerierna, vilka, ohindrade av nattarbetsförbudet, givetvis skulle kunna tillhandahålla sina varor betydligt tidigare. Jämväl för det fall, att dessa bagerier bleve inbegripna under ett dylikt förbud, skulle de, då de ej hava någon tidsödande distribution, kunna erbjuda en besvärande konkurrens i avseende å tiden för varornas tillhandahållande. Även kunde det vara att befara, att allmänheten för att förskaffa sig färskt bröd skulle i avsevärd omfattning övergå till att i hemmen framställa sitt bröd.

Genom ett förbud mot nattarbete komme vidare produktionstiden att inskränkas, vilket åter skulle leda till antingen minskad produktion eller krav på ökat antal arbetare, ugnar och andra hjälpmedel — alltså i varje fall försämring av de ekonomiska produktionsvillkoren och till följd därav ökade försäljningspris.

Till bemötande av nu anförda motivering för nattarbetet har, enligt vad kommittén vidare meddelar, från arbetarnas sida väsentligen gjorts gällande, dels att de framhållna olägenheterna av nattarbetets avskaffande vore betydligt överdrivna och dels att arbetarnas krav på en dylik förändring uppbures av så starka skäl, att vid jämförelse därmed berörda eventuella olägenheter ej kunde tillmätas någon avgörande betydelse. Emot nattarbetet har jämväl framhållits, att det även med hänsyn till driftens ekonomi medförde vissa olägenheter, såsom kostnader för belysning och sämre arbetsutbyte.

Vid övervägande av förevarande fråga har kommittén ansett sig böra anlägga följande synpunkter. Otvivelaktigt torde allmänheten, om nattarbetet avskaffas, i avsevärd utsträckning komma att gå miste om sitt färska bröd till frukost. Emellertid kan det häremot invändas, att berörda olägenhet väsentligen skulle drabba endast de större samhällena — i de mindre, där någon mer omfattande distribution ej förekommer, utan publiken i regel inköper sitt brödförråd vid bageriet, skulle denna olägenhet antagligen ej bli synnerligen kännbar. Vidare berör, som förut

antytts, denna fråga icke eller åtminstone ej i samma mån alla samhällsklasser. Kroppsarbetarna lära nämligen till största del även under hittillsvarande förhållanden fått försaka det färska brödet till sin första måltid och, då sådant ej heller kunnat medföras till arbetsplatsen, väl i regel även vid den kafferast, som brukar förekomma under morgonarbetet. Med hänsyn härtill torde den olägenhet för allmänheten, varom här är fråga, icke förtjäna alltför stort avseende.

Beträffande bageriidkarnas farhåga för konkurrensen från hembagerierna torde densamma i första hand hava föranletts av det antagandet, att hembagerierna ej skulle komma att inbegripas under ett lagstadgat förbud mot nattarbete — liksom de ej varit underkastade lagstiftningen angående förbud mot kvinnors användande till nattarbete. Genom att utsträcka förbudet mot nattarbete inom bagerihanteringen till att omfatta även hembagerierna torde här ifrågavarande farhåga i väsentlig mån undanröjas. Med hänsyn till den befarade följden av ökad bakning i hemmen förefaller det kommittén, som om denna farhåga vore föga grundad. Bakning i hemmen torde nämligen endast i undantagsfall verkställas dagligen och så tidigt, att tillgång på färskt bröd därigenom skulle kunna beredas till första frukosten. Konsumenterna av hembakat bröd torde snarare vara vana att få förtära sitt bröd flera dagar gammalt.

Att avskaffandet av nattarbetet skulle, såsom från idkarhåll göres gällande, inskränka produktionsförmågan och medföra vissa menliga verkningar i ekonomiskt avseende, lär väl ej kunna förnekas, men torde de enligt kommitténs mening ej gärna kunna få någon mer betydande omfattning.

I betraktande av det här anförda samt de olägenheter för arbetarna och deras familjer, som nattarbetet medför, ville det synas kommittén, som om en förändring i förevarande avseende av bageriarbetets anordning vore ej blott väl motiverad utan även med hänsyn till arbetarskyddets primära krav av behovet påkallad.

Nu skulle man kanske, yttrar kommittén vidare, kunna ifrågasätta, huruvida ej härovan berörda olägenheter av nattarbetet inom bageriyrket skulle kunna i väsentlig mån undanröjas genom införande, såsom i allmänhet inom industriell verksamhet med nattarbete, av en ordnad skiftindelning, så att ej samma arbetare behövde arbeta på natten mer än t. ex. varannan eller var tredje vecka. Enligt inhämtade upplysningar lär emellertid arbetets beskaffenhet, åtminstone i de mindre bagerierna, ej medgiva en dylik anordning.

Kommittén har sålunda funnit sig föranlåten föreslå förbud mot nattarbete inom bagerihanteringen.

Nämnas bör måhända, att kommittén ansett sig ha stöd för detta sitt beslut jämväl i den erfarenhet, som man i flera andra länder haft av verkningarna utav dylika förbud. Kommittén har i sådant hänseende dels hänvisat till redogörelser i ämnet uti Sociala Meddelanden (1916 sid. 916 ff. och 1918 sid. 905 ff.) och dels åberopat de iakttagelser, som kommitténs sekreterare vid sitt tidigare omförmälda besök i Norge haft tillfälle göra beträffande verkningarna av den norska lagstiftningen rörande bageriarbetet. Sannolikt skulle även de svenska bageriidkarna, om nattarbetsförbud införes, komma att finna de därav föranledda olägenheterna mindre betydande, än de befarat, ja måhända, att desamma uppvägas därav, att man genom förbudet blivit befriad från en av de äldsta och svåraste stridsfrågorna inom yrket.

Kommittén erinrar vidare, att under de senaste åren i ändamål att åvägabringa besparing i brödkonsumtionen utfärdats förbud mot försäljning av färskt bröd. Sålunda föreskrev Kungl. Maj:ts befallningshavande i Malmöhus län genom kungörelse den 19 maj 1917, att försäljning av hushållsbröd finge ske först 24 timmar och av finare matbröd, mjukt kaffebröd, småbröd och skorpor först 12 timmar efter tillverkningen. En allmängiltig bestämmelse i enahanda riktning meddelades i den på framställning av folkhushållningskommissionen den 1 februari 1918 utfärdade förordningen innefattande vissa föreskrifter angående tillverkning och försäljning av bröd och annat bakverk. I denna förordnings § 7 föreskrives, att mjukt bröd icke må saluhållas, förrän minst 12 timmar förflutit, från det att brödet vid bakningen gräddats. Vidare medgives däri Kungl. Maj:ts befallningshavande att för länet eller viss ort utsträcka nämnda tidrymd, dock ej mer än till 24 timmar.

Folkhushållningskommissionen gjorde i sin nyss berörda framställning, som avgavs den 14 november 1917, gällande, att såsom ett komplement till förbudet mot försäljning av färskt bröd borde stadgas förbud mot nattarbete i bagerierna. Såsom skäl härför syntes kommissionen vilja anföra, förutom önskvärdheten av besparing av belysningsmedel, att ett förbud av sistberörda innebörd skulle vara erforderligt för det avsedda försäljningförbudets effektiva upprätthållande.

Förbudet mot försäljning av färskt bröd torde emellertid, yttrar kommittén, haft den verkan, att nattarbetet inom bagerierna, i vad angår tillverkningen av mjukt bröd, nu under kristiden tills vidare väsentligen upphört.

Avgivna yttranden.

Socialstyrelsen, som i ärendet hört sociala rådet och överlämnar därvid fört protokoll, uttalar sitt gillande i stort sett av kommittéförslaget och sin tillfredsställelse över utsikten till nattarbetets avskaffande inom bageriyrket. Berörda arbetsform hade sedan länge givit anledning till stridigheter mellan arbetsgivare och arbetare inom yrket och vore dessutom från arbetarskyddssynpunkt en särdeles betänklig företeelse. Styrelsen påpekar därjämte, att man kan förvänta, att genom den föreslagna lagen äntligen få slut på de inom bagerihanteringen synnerligen vanliga förseelserna mot lagen den 20 november 1909 angående förbud mot kvinnors användande till arbete nattetid i vissa industriella företag.

Socialstyrelsen.

Kommerskollegii yttrande innefattar i huvudsak ett förordande av en lagstiftning om begränsning av tiden för bageri- och konditoriarbete i enlighet med innehållet i kommitténs förslag. men gör kollegium gällande, att möjlighet inom nu avsedda yrken borde beredas att utan några särskilda inskränkningar få bedriva arbetet kontinuerligt med skiftindelning. Vid en kontinuerlig drift utnyttjades ugnarnas värme på bästa sätt, varigenom icke oväsentliga bränslekvantiteter sparades; vidare sjönke utgifterna för ränta och avskrivning på anläggningskapitalet. Om den kontinuerligt drivna bageriindustrin förhindrades eller försvårades i sådan omfattning, som framginge av lagförslaget, kunde det icke undvikas, att priset på ett så grundläggande näringsämne som brödet komme att för framtiden bliva mycket fördyrat. Med en sådan anordning, att en och samma arbetspersonal endast med vissa mellanrum komme att utföra nattarbete, skulle de för bageriyrket utmärkande och med rätta påtalade missförhållandena i arbetet bliva i det väsentliga avlägsnade.

Kommerskollegium.

I Sveriges bageriidkarförenings yttrande framhålles i huvudsak först, med åberopande av åtskilliga statistiska och andra uppgifter, bageriarbetets sundhet, varefter föreningen övergår till att söka visa nattarbetets nödvändighet med hänsyn till såväl allmänhetens som bageriidkarnas intressen. Den enda realitetsgrunden för ifrågavarande lagstiftningsåtgärd anser föreningen vara att söka i bageriarbetarnas agitation, och hemställer föreningen, att spörsmålet om nattarbete inom bagerierna upptages till behandling antingen först i samband med industriens allmänna nattarbetsfråga eller, därest så ej låter sig göra, efter det detsamma gjorts till föremål för »den allsidiga, förutsättningsfria och fördomsfria sakliga undersökning», som enligt föreningens förmenande ännu fullständigt saknas.

Sveriges bageriidkarförening.

Svenska bageri- och konditoriarbetarförbundet slutligen förklara sig finna förslaget innebära en god första lösning av förevarande för bageriarbetarfackets arbeten så betydelsefulla fråga.

Svenska bageri- och konditoriarbetarförbundet.

Departementschefen.

I fråga om det berättigade och motiverade i ett förbud mot nattarbete inom bageriyrket anser jag mig utan tvekan kunna biträda kommitténs här ovan återgivna mening. Nattarbetet måste, även där direkt hälsoskadliga verkningar av detsamma ej låta sig påvisa, från social synpunkt anses medföra så stora nackdelar, att det ej bör få förekomma i andra fall, än där tvingande skäl tala därför. Särskilt torde detta vara att beakta i våra dagar, då tillgodoseendet av kravet på förbättrade arbets- och levnadsvillkor för arbetarklassen framstår som en av samhällets viktigaste omsorger. Utgående från denna uppfattnlng, anser jag de olägenheter, som ett förbud av här ifrågavarande innebörd eventuellt kan föranleda, vara av underordnad betydenhet.

Jag vill dessutom påpeka, att förhållandena för närvarande erbjuda ett gynnsamt tillfälle att bringa ur världen en stridsfråga, som under en lång följd av år förbittrat förhållandet mellan arbetsgivare och arbetare inom bageriyrket. Det förut omnämnda förbudet mot försäljning av färskt bröd lär nämligen, såsom tidigare berörts, hava lett till att nattarbetet för tillverkning av mjukt bröd väsentligen upphört. Ett förbud mot nattarbete inom bageriyrket skulle sålunda, om det utfärdades snart, i stort sett ej komma att medföra några mer kännbara olägenheter vare sig för bageriidkarna eller allmänheten.

Den av kommerskollegium väckta frågan om bedrivandet av bageriarbetet kontinuerligt med skiftindelning blir jag i tillfälle att närmare beröra vid behandlingen av 3 § i lagförslaget.

Lagförslagets särskilda bestämmelser.

Jag övergår härefter till den föreslagna lagens särskilda bestämmelser.

Lagens tillämpningsområde.

Vad angår lagens tillämpningsområde, framhåller kommittén, att den funnit lagen böra omfatta ej blott bakningen av mjukt bröd, för vilken tillverkning nattarbetsförbudet i främsta rummet är avsett, utan även tillverkning av hårt bröd och konditorivaror. Anledningen härtill vore, att tillverkningen av sistnämnda två varuslag i stor utsträckning bedrives tillsamman med framställningen av mjukt bröd. Ett avskiljande från lagens tillämpning av dessa två varuslag skulle tydligtvis i betänklig mån försvåra kontrollen och även i övrigt försvaga lagens effektivitet. Skulle man åter begränsa sig till att från lagens tillämpning undantaga endast de fristående konditorierna och spisbrödsfabrikerna och ej tillverkningen, var den än förekommer av här ifrågavarande varor, komme detta att innebära en betänklig orättvisa i konkurrensavseende. Enligt kommitténs förslag har lagen därför föreslagits skola gälla bageri- eller konditorivaror i allmänhet.

Enligt min mening torde någon annan begränsning av lagens tillämpning än den kommittén föreslagit ej lämpligen låta sig genomföra.

Lagens 1 § innehåller dess huvudstadgande — förbudet mot natt- *1 §.*
arbete. Med hänsyn till det nära sambandet mellan regleringen av berörda arbete och av söndagsarbetet samt det numera allmänt såsom befogat erkända kravet på söndagsledighet, har jag emellertid i likhet med kommittén funnit mig föranlåten att med nyssnämnda stadgande förbinda ett förbud jämväl mot arbete på sön- eller helgdagar.

Frågan om arbetstidens längd inom bageriyrket säger sig kommittén ej hava funnit lämpligt upptaga till reglering i förevarande sammanhang, då kommittén hade för avsikt att avgiva förslag till en mer allmängiltig lagstiftning i ämnet, vilken jämväl skulle hava avseende å här ifrågavarande yrke. Då sådant förslag numera avgivits och inom närmaste tiden kommer att anmälas för Kungl. Maj:t, har jag ej funnit anledning avvika från kommitténs ståndpunkt härvidlag.

Kommittén påpekar, att den nu gällande lagstiftningen på arbetarskyddets område i regel vänder sig mot användande av arbetare under vissa förhållanden, som enligt lagstiftarens uppfattning innebära fara för arbetarens liv eller hälsa eller, i fråga om minderåriga eller kvinnor, deras moral. För sin egen del äger arbetsgivaren att utan hinder av skyddslagstiftningen arbeta under vilka förhållanden som helst, och enligt lagen om arbetarskydd gäller denna frihet t. o. m. medlemmarna av arbetsgivarens familj. Otvivelaktigt hade det, säger kommittén, varit mest tilltalande att upprätthålla nu berörda princip jämväl i avseende å förevarande lagstiftning. Av såväl arbetsgivar- som arbetarrepresentanter bland de särskilt tillkallade sakkunniga hade emellertid med styrka gjorts gällande, att ett dylikt tillvägagående icke borde ifrågakomma med hänsyn till konkurrensen olika bageriföretag emellan. Därigenom skulle nämligen hembagerierna, som ofta endast sysselsätta arbetsgivaren och medlemmar av hans familj, beredas möjlighet att idka nattarbete och kunna tillhandahålla allmänheten färskt bröd på morgnarna långt tidigare än de större bagerierna. Man skulle även, såsom erfarenheten från andra länder visar, kunna befara försök att kringgå lagen, t. ex. genom att arbetarna formellt upptagas såsom delägare eller hyresgäster. Med hänsyn härtill hade kommittén funnit sig nödgad rikta förbudet mot själva arbetet, oavsett av vem det verkställdes. Den svenska skyddslagstiftningen saknade för övrigt icke exempel på en likartad läggning. Lagen den 5 juni 1909 om förbud mot handels idkande under vissa tider av dygnet åsyftade nämligen meddelande av förbud mot handelsbods öppethållande under vissa tider, oberoende av huruvida öppethållandet förutsatte an-

vändande av biträden eller ej — en läggning av lagstiftningen, som tydligtvis även den vore föranledd av hänsyn till konkurrensen.

Vissa ledamöter i sociala rådet hava funnit betänkligt, att lagen skulle äga tillämpning på arbete, som i hembagerier utföres av arbetsgivaren själv eller av medlem av hans familj. Socialstyrelsen har på liknande grunder, som av kommittén andragits, samt under framhållande bl. a. av önskvärdheten, att jämväl biträdena i dylika bagerier komma i åtnjutande av här åsyftade skydd, bemött denna erinran, och ansluter jag mig till kommitténs och socialstyrelsens mening i ämnet.

Beträffande den tid av dygnet förbudet bör gälla och särskilt beträffande tiden för dess början på aftonen kunde måhända någon tvekan råda. Jag har emellertid ej något att erinra mot den av kommittén föreslagna förbudstiden, som omfattar tidrymden mellan kl. 8 e. m. och 6 f. m.

Med förbuden i paragrafens första stycke har, såsom kommittén framhåller, väsentligen åsyftats att träffa det arbete, som utföres i bagerier och konditorier. Bland konditorivaror, varmed väl torde få förstås sådana varor, som i allmänhet saluhållas i konditorier, ingå emellertid en del varuslag, vilka endast mer undantagsvis tillverkas i samband med konditorirörelse, såsom choklad, karameller, medicinska pastiljer m. m. Genom paragrafens andra stycke, som med en formell jämkning oförändrat upptagits från kommittéförslaget, har man velat från lagens tillämpning undantaga tillverkningen av dylika varor. Vidare har man med förevarande stycke haft för avsikt att undan lagen fritaga tillverkningen i hotell, restauranger och kaféer av efterrätter, som ej äro att hänföra till bakelser eller därmed jämförligt bakverk. Att märka är att förevarande undantag endast gäller sådan tillverkning, som ej bedrives i samband med bageri- eller konditorirörelse — ett förhållande som är av ganska stor betydelse med hänsyn till den synnerligen vanliga föreningen av kaférörelse med bageri- eller konditorirörelse. Visserligen torde även bagerier och konditorier i viss mån tillverka efterrätter av nyss berörda slag, och skulle sålunda möjligen nu nämnda företag komma att anse sig orättvist behandlade. Å andra sidan lär det, såsom kommittén framhåller, ej gärna vara möjligt att förhindra kökspersonalen i hotell, restauranger eller kaféer att i samband med den övriga matlagningen tillaga sådana efterrätter. Beträffande bröd, bakelser och annat därmed jämförligt bakverk, d. v. s. de varuslag, som förnämligast åsyftas i denna lag, skulle åter förbudet gälla jämväl, när tillverkningen äger rum i företag av nyssnämnda slag.

2 §. a)—c). I lagförslagets 2 § hava i anslutning till kommittéförslaget upptagits vissa undantag från förbuden mot sön- eller helgdagsarbete och natt-

arbete. Det första, mom. a), avser tillverkning av konditorivaror i bageri- eller konditorirörelse. Dylika varor, vilka hava särskilt stor avsättning å nämnda dagar, kunna visserligen i väsentlig mån tillverkas under närmast föregående dag, men färdigställandet av dem låter sig i stor utsträckning ej lämpligen göra så långt förut. Därtill kommer, att avsättningen av vissa av här ifrågavarande varor är i hög grad beroende av väderleken, varför det för näringsidkarna är av betydelse att, efter som väderleken ter sig, kunna i någon mån variera storleken av den för dagens konsumtion avsedda varumängden. En arbetstid av tre timmar har, i enlighet med kommitténs förslag, synts för ändamålet tillfyllestgörande, och har, då inom vissa slag av företag arbetet bör förrättas på morgonen och inom andra först framåt eftermiddagen, för arbetstidens förläggning, likaledes i enlighet med kommittéförslaget, ansetts böra utmätas en ganska vid tidrymd, nämligen mellan kl. 6 f. m. och 6 e. m.

Det andra av här ifrågavarande fall, mom. b), avser tillverkning utan samband med bageri- eller konditorirörelse av bröd, bakelser eller annat därmed jämförligt bakverk inom hotell, restauranger eller kaféer. Tydligen skulle det mången gång, t. ex. då oväntat antal resande ankommer, för dylika företag ställa sig synnerligen svårt att iakttaga förbudet mot bakning å sön- eller helgdagar. Med hänsyn härtill har kommittén, oaktat erinringar däremot möjligen kunna framställas från konkurrenssynpunkt, ansett sig böra bereda omförmälda företag enahanda möjlighet till undantag, som medgivits beträffande tillverkning av konditorivaror i bageri- eller konditorirörelse.

I svenska bageri- och konditoriarbetarförbundets yttrande över lagförslaget har framställts yrkande, att ordet »bröd» i detta moment borde uteslutas, enär eljest en hel del obehag kunde vållas yrkets utövare. Jag har ej funnit mig böra tillmötesgå detta yrkande, då syftet med förevarande undantag därigenom skulle i väsentlig mån förfelas.

Såsom ett tredje undantag, mom. c), från förbudet mot sön- eller helgdagsarbete har föreslagits eftergift, under högst två timmar mellan kl. 8 f. m. och 8 e. m., beträffande s. k. anrörning, varmed förstås läggningen av surdeg för tillverkning av sura limpor. Då anrörningen måste verkställas dagen förut, skulle eljest tillverkning av dylika limpor ej kunna bedrivas å dag efter sön- eller helgdag.

Det under d) upptagna undantaget — avseende att uppeldning eller deggörning skulle få utföras å söckendag mellan kl. 4 och 6 f. m. — torde, såsom även kommittén framhåller, vara det mest betydelsefulla. Detta undantag innebär onekligen ett rätt avsevärt avsteg från förbudet mot nattarbete, men då detsamma å andra sidan lär vara ägnat att i betydande mån lindra de praktiska olägenheterna till följd av förbudet, *d).*

har jag ansett mig böra biträda kommitténs förslag. Utan medgivande till dylikt förarbete, vartill för övrigt endast ett fåtal arbetare användes, skulle väl också tiden för det egentliga arbetets början komma att framflyttas ett par timmar.

Att uppeldning av ugnarna, när detta arbete utföres av särskild
e). eldare eller maskinist eller annan person, som ej kan anses såsom bageriarbetare, bör falla utom lagen, synes, såsom kommittén under mom. e) föreslagit, vara skäligt, varför detta undantag med en formell jämkning upptagits i förslaget. Anmärkas må även, att dylika utom bageriarbetarnas krets stående ugnseldare, vilka för övrigt endast lära förekomma vid de största bagerierna, i regel torde hava en mindre permanent sysselsättning än de egentliga yrkesarbetarna.

Det sista undantaget, mom. f), i paragrafen, vilket hänför sig till
f). det fall, att två eller flera sön- eller helgdagar följa på varandra, lär hava varit föremål för mer avsevärd meningsskiljaktighet mellan de till kommitténs biträde särskilt tillkallade sakkunnige inom bageriyrket. Kommittén yttrar härom följande:

Vid sådana tillfällen, då två eller flera sön- eller helgdagar följa på varandra, måste arbetet under de närmast föregående söckendagarna tydligtvis forceras för att motsvara det ökade konsumtionskravet. Hela den varumängd, som erfordras för två eller tre dagar, skall nämligen då finnas att tillgå å den närmast föregående helgfria dagen. Om än några varuslag kunna tillverkas en eller annan dag i förväg, måste den alldeles övervägande delen av produktionen uppskjutas så länge som möjligt, för att varorna skola komma konsumenterna tillhanda i färskt och njutbart tillstånd. Av bageriidkarnas representanter bland de särskilt tillkallade sakkunniga påyrkades även, att vid dylika tillfällen hela natten före den senaste söckendagen skulle undantagas från nattarbetsförbudet. Såsom skäl för detta yrkande framhölls bl. a., att det för arbetarna vore önskvärt att på lördagen eller helgdagsaftonen få sluta i god tid. Vidare gjordes gällande, att det eljest skulle möta betydande svårighet att medhinna distributionen, vilket åter skulle medföra, att utkörarna komme att bli upptagna av sitt arbete ända intill sena kvällen. Från arbetarrepresentanterna bland de sakkunniga invändes häremot, att erfarenheten gåve vid handen, att arbetsanhopningen vid här ifrågavarande tillfällen ej vore så stor, att den motiverade ett så långt gående undantag samt att det för arbetarna jämväl vore av värde att på lördagen eller helgdagsaftonen ej vara alldeles uttröttade till följd av en genomvakad natt. I avsevärd mån kunde även det ökade arbetsbehovet tillgodoses genom anlitande av tillfälliga hjälpkrafter.

Kommittén har med hänsyn till de å ömse sidor anförda skälen ansett sig böra gå en medelväg och föreslagit en framflyttning av begynnelsetiden för det egentliga arbetet till kl. 3 och för förarbetena till kl. 2 f. m.

Enligt min mening synas bageriidkarna icke alldeles sakna skäl för sina anspråk på en något längre gående eftergift i förevarande fall. Den norska lagen av år 1906, som endast provisoriskt är ersatt med senare reglering, medgiver i de fall, varom här är fråga, arbete redan från kl. 10 e. m. kvällen förut. Då det emellertid måste anses önskvärt att i möjligast vidsträckta mån upprätthålla nattarbetsförbudet, har jag ansett mig böra upptaga ifrågavarande undantag med oförändrat innehåll.

Kommittén har varit något tveksam om riktigheten ocb lämpligheten av att under förevarande reglering inbegripa tillverkningen av spis- och knäckebröd, som, åtminstone då den bedrives såsom specialproduktion i fristående brödfabriker, till sitt driftsätt föga påminner om den egentliga bagerihanteringen utan torde kunna jämställas med vilken annan fabriksmässigt bedriven industriell verksamhet som helst. I de fabriker av ifrågavarande slag, där produktionen fortgår dygnet runt, är sålunda arbetet indelat på tre skift om 8 timmar — alltså en anordning av arbetet, som enligt gängse uppfattning ej från skyddssynpunkt anses giva anledning till anmärkning. 3 §.

Representanten för spis- och knäckebrödsfabrikerna bland de särskilt tillkallade sakkunniga påyrkade inför kommittén, att dylika fabriker skulle helt undantagas från lagens tillämpning eller, om kommittén ej kunde tillmötesgå detta krav, att ifrågavarande företag skulle få drivas kontinuerligt med tre skiftlag. Skulle ej heller detta senare yrkande vinna kommitténs bifall, ansåg han sig, då det ofta nog på grund av oberäkneliga faktorer i produktionsproceduren ej läte sig göra att på ett bestämt klockslag avsluta arbetet, böra hemställa om medgivande för spis- och knäckebrödsfabrikerna att, med en arbetsindelning på tre skift, få under det egentliga nattskiftet använda endast ett mindre antal arbetare, motsvarande ungefär ett tredjedels skiftlag. Från arbetarrepresentanterna bland de sakkunniga gjordes mot berörda yrkanden gällande, att den kontinuerliga driften inom förevarande fabriker under normala förhållanden ej vore av behovet påkallad utan utgjorde en kristidsföreteelse. Ej ens med hänsyn till den nu stegrade konsumtionen av spis- och knäckebröd vore det nödvändigt att medgiva nattarbete, då produktionskapaciteten hos en del av ifrågavarande fabriker med endast dagdrift ej vore till fullo utnyttjad — ett påstående, vars riktighet dock bestreds av representanten för spis- och knäckebrödsfabrikerna.

Kommittén har, såsom förut antytts, ej funnit det lämpligen låta sig göra att från lagens tillämpning undantaga spis- och knäckebrödstillverkningen, men har kommittén ansett sig böra åt denna näringsgren giva en särställning.

Med hänsyn till det inom spis- och knäckebrödstillverkningen införda ordnade skiftarbetet och de betydande kostnaderna för de därinom förekommande tekniska hjälpmedlen anser kommittén det vara skäligt att för ifrågavarande fabrikation medgiva i viss mån utsträckt arbetstid — en anordning, som biträtts jämväl å arbetarsidan bland de särskilt tillkallade sakkunniga. Det har då förefallit kommittén ligga närmast till hands att begränsa arbetstiden på det sätt, att förbudet mot nattarbete inskränkes till att motsvara ett av de tre skift, vari arbetet på sina håll är indelat. Spis- och knäckebrödstillverkningen skulle sålunda, med avskaffande av det egentliga nattskiftet, få bedrivas på två dagskift. Tiden för arbetets början har kommittén, till vinnande av överensstämmelse med bageriarbetet i allmänhet, ansett lämpligen kunna sättas till kl. 6 f. m., och skulle alltså hela arbetsperioden komma att omfatta tiden mellan kl. 6 f. m. och 10 e. m.

Framhållas bör måhända i detta sammanhang, yttrar kommittén vidare, att tillverkningen av spis- och knäckebröd, om den skall bedrivas på lagenligt och från arbetarskyddssynpunkt tillfredsställande sätt, måhända ej skulle ställa sig ekonomiskt sämre med 2- än 3-skiftindelning. Som bekant få i företag med mer än 10 arbetare kvinnor ej användas till arbete mellan kl. 10 e. m. och 5 f. m. Till följd härav måste ifrågavarande fabriker, som i alldeles övervägande mån sysselsätta kvinnliga arbetare, om de vilja ha kontinuerlig drift och ej bryta mot nämnda bestämmelse, hålla sig med ett manligt arbetslag, som användes under nyss angivna tidrymd. Till följd av skillnaden mellan manliga och kvinnliga arbetares löneanspråk fördyras redan därav driften avsevärt. Skulle nu, som man till undvikande av ständigt nattarbete för vissa arbetare väl torde kunna fordra, två eller tre manliga arbetslag anställas, skulle antagligen de därav föranledda merkostnaderna jämte de olägenheter, som alltid medfölja nattarbetet, i väsentlig mån uppväga fördelen av den större produktion, som den kontinuerliga driften möjliggör.

Ovan berörda anordning av arbetstiden hänför sig till det egentliga arbetet. Givetvis äga emellertid, fortsätter kommittén, även undantagsbestämmelserna i 2 §, i den mån de nu kunna komma till användning, tillämpning å ifrågavarande tillverkning. Uppeldning och deggörning skulle sålunda jämväl vid spis- och knäckebrödsfabrikation få börja kl. 4 f. m.

Från spis- och knäckebrödsfabrikernas sida har, meddelar kommittén, gjorts gällande, att för fullt utnyttjande av tiden för det egentliga arbetet, om denna arbetstid komme att inskränkas genom lagbestämmelse, tarvades medgivande att använda några arbetare till att sköta torkningen av det bröd, som tillverkats under de senaste timmarna för det egentliga arbetet. Med hänsyn till det ringa antalet av de arbetare, som härför skulle erfordras, har kommittén ansett sig böra tillmötesgå detta krav och medgivit dylikt efterarbete mellan kl. 10 e. m. och 12 midnatt — en begränsning, som emellertid å spis- och knäckebrödsfabrikanternas sida lär anses väl snäv.

Ehuru ovan berörda bestämmelser angående arbetstiden enligt kommitténs förmenande i regel torde motsvara spis- och knäckebrödsfabrikationens berättigade anspråk, har kommittén ej velat förneka, att förhållandena vid vissa fabriker eller vissa tillfällen möjligen kunna motivera ytterligare modifikation i något avseende. I betraktande härav och med hänsyn jämväl till kommitténs förut framhållna tvekan i fråga om förevarande lags tillämpning på nyssnämnda fabrikation har kommittén slutligen ansett sig böra bereda densamma möjlighet, att, där så oundgängligen erfordras för företagets ändamålsenliga drift, vinna ytterligare eftergift genom hänvändelse till arbetsrådet — en institution, som kommittén säger sig hava för avsikt att föreslå för handläggande av mer betydelsefulla frågor rörande arbetstidens reglering.

Enligt min mening lär det ej kunna förnekas, att spis- och knäckebrödsfabrikerna, när de ha arbetet ordnat i likhet med annan skiftgående industri och på tillfredsställande sätt, ej helt sakna fog för sitt anspråk att beredas en särställning i den speciallagstiftning, som kan finnas påkallad för de egentliga bagerierna. I kommerskollegii yttrande över lagförslaget göres ock, såsom förut anförts, gällande, att bageriyrket borde lämnas full frihet att använda kontinuerlig drift med skiftindelning, något som komme att få sin huvudsakliga betydelse i avseende å de nu ifrågavarande fabrikerna. Det torde dock enligt min mening saknas anledning till en en så avsevärd avvikelse från kommitténs förslag. Något starkare intresse för en dylik förändring, som för övrigt sannolikt skulle medföra betänkliga verkningar i konkurrensavseende, torde ej heller, såvitt jag har mig bekant, förefinnas bland bageriidkarna i allmänhet. Därtill kommer, att densamma icke skulle stämma väl överens med den strävan till nattarbetets inskränkande, varför förevarande lagförslag är ett uttryck. Med hänsyn till vad nu anförts har jag i denna del med viss jämkning, vartill jag strax återkommer, ansett mig böra biträda kommitténs förslag.

Av svenska bageri- och konditoriarbetarförbundet har påyrkats, att den i förevarande paragraf i kommittéförslaget intagna bestämmelsen om rätt för arbetsrådet att medgiva ytterligare nattarbete måtte uteslutas, emedan denna bestämmelse skulle göra hela paragrafen illusorisk. I överensstämmelse med vad jag nyss anfört rörande ifrågavarande tillverknings befogade anspråk på en särställning, har jag icke ansett mig kunna tillmötesgå yrkandet på borttagandet av en dylik undantagsbestämmelse. Emellertid kommer organisationen av arbetsrådet att regleras först genom det förslag till lag om arbetstidens begränsning, som torde underställas den pågående riksdagen. Av skäl, för vilka i det följande kommer att redogöras, är av vikt, att den nu ifrågavarande lagen snarast möjligt — enligt vad jag ämnar föreslå redan den 1 juni 1919 — träder i kraft. Att arbetsrådet till dess skall kunna träda i verksamhet torde vara uteslutet. Vid sådant förhållande lärer lämpligen kunna uppdragas åt yrkesinspektionens chefsmyndighet, som enligt 4 § av kommittéförslaget skulle äga att i vissa fall meddela eftergift från lagens bestämmelser, att även lämna sådant medgivande till ytterligare nattarbete för de nu ifrågavarande företagen, som avses i 3 § av förslaget. För ändamålet blir denna myndighet tilläventyrs i behov att anlita särskilda sakkunniga. Då det, för den händelse arbetsrådet kommer till stånd, kan befinnas ändamålsenligt att framdeles överflytta nu avsedda befogenhet å rådet, torde Kungl. Maj:t böra medgivas rätt att uppdraga avgörandet i omförmälda frågor åt annan mydighet. På grund av den ändring, som sålunda av mig förordats i kommittéförslaget, lärer sista punkten i 3 § av detta förslag böra sammanföras med de undantagsbestämmelser, som äro meddelade i 4 § av förslaget.

4 §. Såsom av kommittén framhålles, kan det tydligen i en del fall på grund av särskilda förhållanden, synnerligast då de inträffa oförutsett, finnas påkallat att medgiva undantag från de i 1 § angivna förbud. Utländska lagar på förevarande område innehålla även vanligen åtskilliga bestämmelser om eftergift. Kommittén har — såsom av 4 § framgår — tänkt sig, att dylik avvikelse i regel skulle medgivas av vederbörande yrkesinspektör, vars befogenhet i detta avseende likväl skulle begränsas dels på sådant sätt, att eftergiften ej fick omfatta mer än två dygn åt gången och dels så, att för ett arbetsställe ej skulle få meddelas eftergift mer än tio gånger under samma kalenderår. För de antagligen sällan inträffande fall, då nyss berörda befogenhet ej skulle göra tillfyllest, har kommittén föreslagit bemyndigande för yrkesinspektionens chefsmyndighet att meddela ytterligare eftergift.

Behov av avvikelse kan emellertid givetvis, t. ex. vid missöde med en ugn, inträffa så plötsligt och oförutsett, att tid till inhämtande av eftergift ej finnes. I betraktande härav och till förekommande av det eljest i många fall sannolikt inträffande förhållandet, att näringsidkaren skulle utan hänsyn till lagens bestämmelser vidtaga nödig avvikelse, har kommittén till sist i förevarande paragraf intagit medgivande för näringsidkaren att under vissa förutsättningar efter eget avgörande vidtaga en kortvarig avvikelse. Till förekommande av missbruk har emellertid detta medgivande förbundits med en föreskrift om viss anmälningsskyldighet.

Vad kommittén i förevarande hänseende föreslagit synes med vissa jämkningar av huvudsakligen formell art böra godtagas. Genom att, på sätt under nästföregående paragraf angivits, stadgandet om befogenhet att medgiva undantag i avseende å driften av i 3 § avsedda företag överflyttas till 4 § har emellertid en omarbetning av den senare måst äga rum.

5—8 §§. De senare paragraferna i lagförslaget meddela bestämmelser om tillsyn å lagens efterlevnad, ansvar för överträdelser, forum m. m. samt äro avfattade med hänsyn tagen till den här föreslagna lagens samhörighet med lagen om arbetarskydd. Den av kommittén föreslagna förhöjningen av maxima för bötesbeloppen i jämförelse med vad enligt arbetarskyddslagen gäller saknar icke förebilder på andra lagstiftningsområden, och finner jag densamma väl motiverad.

I svenska bageri- och konditoriarbetarförbundets yttrande har framställts yrkande på straffansvar för arbetare, som deltager i arbete i strid mot lagen. Enligt mitt förmenande skulle en sådan förändring vara föga ägnad att föröka lagens effektivitet, enär därigenom även arbetarna skulle få ett starkt intresse att hemlighålla begångna förseelser. Dessutom torde det få anses mindre lämpligt att i en lag av den speciella karaktär, varom här är fråga, inlåta sig på en principiell avvikelse från vad som eljest gäller på den svenska arbetarskyddslagstiftningens område.

Ikraftträdande. I fråga om tiden för lagens ikraftträdande tillåter jag mig erinra om vad här förut yttrats om förbudet mot försäljning av färskt bröd och den gynnsamma tidpunkt, som med hänsyn därtill för närvarande föreligger för genomförande av ett förbud mot nattarbete inom bageriyrket. Från svenska bageri- och konditoriarbetarförbundet har till Kungl. Maj:t inkommit en framställning, vari bl. a. begäres, att då förbudet mot försäljning av färskt bröd upphör att gälla, tillfälligt förbud mot nattarbete inom

bageriindustrien måtte utfärdas för tiden, intill dess lagstadgat dylikt förbud kommer till stånd. Ehuru Sveriges bageriidkareförening i en därefter ingiven framställning förklarat, att bageriidkarna ej hade för avsikt återinföra det verkliga nattarbetet, men att det vore nödvändigt att mer allmänt börja arbetet åtminstone kl. 4 f. m., torde det enligt min uppfattning vara angeläget, att den här föreslagna lagen träder i kraft så fort det lämpligen låter sig göra. Skulle någon längre tidrymd lämnas öppen mellan de båda här ifrågavarande förbudens giltighet, synes det kunna befaras, att man på sina håll skulle söka återinföra nattarbetet, vilket måhända skulle förorsaka konflikter samt försvåra genomförandet av det åsyftade lagstadgade förbudet mot sådant arbete. Tiden mellan lagens utfärdande och ikraftträdande torde även utan olägenhet kunna sättas ganska kort, då bageriidkarna genom en övergångsbestämmelse skulle beredas möjlighet att i fall av behov få anstånd med lagens tillämpning. Kommittéförslaget innehåller nämligen härom, att om det kan visas, att lagens tillämpning å ett företag skulle, därest vissa förändringar ej vidtoges, i väsentlig mån förminska företagets produktionsförmåga, arbetsrådet skulle äga medgiva nödigt anstånd med tillämpningen. Till den sålunda föreslagna bestämmelsen ansluter jag mig, dock att av förut angivna skäl befogenheten ifråga torde böra uppdragas åt yrkesinspektionens chefsmyndighet eller den myndighet, Konungen förordnar.

I enlighet med vad sålunda anförts har jag ansett mig kunna föreslå, att lagen skall träda i kraft redan den 1 juni 1919.

Enligt kommittéförslaget skulle lagen äga giltighet tills vidare, intill dess Konungen annorlunda förordnar. Lagens provisoriska karaktär synes emellertid lämpligare böra i lagtexten angivas genom en bestämmelse, att lagen skall gälla till en viss bestämd tid, förslagsvis till och med den 31 december 1923.

Departementschefen uppläste därefter ett i enlighet med ovan angivna grunder omarbetat förslag till lag om begränsning av tiden för bageri- och konditoriarbete av den lydelse, bilaga till detta protokoll utvisar, samt hemställde, att lagrådets utlåtande över förslaget måtte för det i § 87 regeringsformen omförmälda ändamål inhämtas genom utdrag av protokollet.

Till denna av statsrådets övriga ledamöter biträdda hemställan täcktes Hans Maj:t Konungen lämna bifall.

Ur protokollet:

A. C. F. von Krusenstierna.

Förslag

till

Lag

om begränsning av tiden för bageri- och konditoriarbete.

Härigenom förordnas som följer:

1 §.

Arbete för tillverkning till avsalu av bageri- eller konditorivaror må icke bedrivas å sön- eller helgdag eller å tid mellan klockan 8 eftermiddagen och klockan 6 förmiddagen å söckendag.

Om arbete, varom här är sagt, i hotell-, restaurang- eller kaférörelse eller eljest bedrives utan samband med bageri- eller konditorirörelse, skall det icke vara underkastat denna lag i vidare mån, än det avser tillverkning av bröd, bakelser eller annat därmed jämförligt bakverk.

2 §.

Utan hinder av vad i 1 § är stadgat må

a) i bageri- eller konditorirörelse arbete för tillverkning av konditorivaror utföras å sön- eller helgdag under högst tre timmar mellan klockan 6 förmiddagen och klockan 6 eftermiddagen;

b) i hotell-, restaurang- eller kaférörelse sådant arbete för tillverkning av bröd, bakelser eller annat därmed jämförligt bakverk, vilket bedrives utan samband med bageri- eller konditorirörelse, utföras å sön- eller helgdag under tid, som under a) sägs;

c) s. k. anrörning utföras å sön- eller helgdag under högst två timmar mellan klockan 8 förmiddagen och klockan 8 eftermiddagen;

d) uppeldning eller deggörning utföras å söckendag mellan klockan 4 och klockan 6 förmiddagen;

e) uppeldning utföras av annan än bageri- eller konditoriarbetare å tid, då eljest arbete enligt denna lag ej må bedrivas;

f) under natten till söckendag, som närmast föregår två eller flera på varandra följande sön- eller helgdagar, uppeldning eller deggörning utföras jämväl mellan klockan 2 och klockan 4 förmiddagen och annat arbete mellan klockan 3 och klockan 6 förmiddagen.

3 §.

Arbete för tillverkning av spis- eller knäckebröd må, där arbetet är indelat i skift på sådant sätt, att arbetstiden, raster däri inbegripna, ej för något arbetslag överstiger åtta timmar av dygnet, å söckendag fortgå jämväl mellan klockan 8 och klockan 10 eftermiddagen ävensom, i den mån så kräves för det tillverkade brödets torkning, mellan klockan 10 eftermiddagen och klockan 12 midnatt.

4 §.

Därest särskilt förhållande påkallar avvikelse från det i 1 § stadgade förbud, utöver vad enligt 2 och 3 §§ är medgivet, äge vederbörande yrkesinspektör att meddela tillstånd därtill. Sådant tillstånd, vilket skall sökas för varje särskilt tillfälle, må ej avse mer än två dygn i sänder eller för samma arbetsställe meddelas mer än tio gånger under ett och samma kalenderår. Är ytterligare eftergift oundgängligen erforderlig för ändamålsenlig drift av tillverkning, som i 3 § avses, eller eljest av särskilt förhållande tillfälligtvis påkallad, må sådan eftergift meddelas av yrkesinspektionens chefsmyndighet eller den myndighet, Konungen förordnar.

Är på grund av olyckshändelse eller annan oförutsedd omständighet avvikelse, varom i första stycket sägs, oundgängligen nödvändig, och är ej tid att inhämta tillstånd därtill, må avvikelsen vidtagas utan tillstånd, dock ej för mer än ett dygn i sänder. Om sådan åtgärd och anledningen därtill åligger det företagets innehavare att ofördröjligen göra anmälan till vederbörande yrkesinspektör.

5 §.

Tillsyn å efterlevnaden av denna lag utövas av yrkesinspektionens befattningshavare; och skall därvid i tillämpliga delar lända till efterrättelse vad som finnes stadgat rörande tillsyn å efterlevnaden av lagen om arbetarskydd den 29 juni 1912.

6 §.

Användes någon till arbete i strid mot vad i denna lag är stadgat, straffes företagets innehavare med böter från och med tio till och med ettusen kronor. Har på sådant sätt till arbete med faders eller målsmans vetskap och vilja använts person under aderton år, vare fadern eller målsmannen förfallen till böter från och med fem till och med femtio kronor.

Den, som under tid, då han är ställd under åtal för förseelse, varom i denna paragraf förmäles, fortsätter samma förseelse, skall, när han varder därtill lagligen förvunnen, för varje gång stämning därför utfärdats och delgivits, fällas till det ansvar, som är bestämt för sådan förseelse.

7 §.

Fullgöres icke anmälningsskyldighet, varom stadgas i 4 § andra stycket, straffes företagets innehavare med böter från och med fem till och med fyrahundra kronor.

8 §.

Förseelse, som omförmäles i 6 eller 7 §, åtalas vid polisdomstol, där särskild sådan är inrättad, men eljest hos poliskammare eller, där sådan ej finnes, vid allmän domstol.

Böter, som ådömas enligt denna lag, tillfalla kronan. Saknas tillgång till böternas fulla gäldande, skola de förvandlas enligt allmän strafflag.

Denna lag träder i kraft den 1 juni 1919 och äger giltighet till och med den 31 december 1923.

Kan det visas, att tillämpningen av denna lag å ett företag skulle, därest vissa förändringar ej vidtoges, i väsentlig mån förringa företagets produktionsförmåga, må yrkesinspektionens chefsmyndighet eller den myndighet, Konungen förordnar, medgiva nödigt anstånd med tillämpningen.

Utdrag av protokollet, hållet i Kungl. Maj:ts lagråd torsdagen den 6 mars 1919.

Närvarande:

Justitieråden GULLSTRAND,
VON SETH,
WEDBERG,
Regeringsrådet PLANTING-GYLLENBÅGA.

Enligt lagrådet tillhandakommet utdrag av protokollet över civilärenden, hållet inför Hans Maj:t Konungen i statsrådet den 25 februari 1919, hade Kungl. Maj:t förordnat, att lagrådets utlåtande skulle för det i § 87 regeringsformen omförmälda ändamål inhämtas över upprättat förslag till *lag om begränsning av tiden för bageri- och konditoriarbete.*

Förslaget, som finnes bilagt detta protokoll, föredrogs inför lagrådet av byråchefen Johan Arthur Erhard Molin.

Lagrådet anförde:

Av utredningen synes framgå, att det i många fall skulle kunna uppstå besparingar särskilt i bränsleåtgång, därest arbetet finge pågå i skift hela dygnet, och detta icke blott ifråga om tiliverkningen av spis- eller knäckebröd utan även vid annat i förslaget avsett arbete. Då det här gäller besparingar, som ej hava enbart privatekonomisk betydelse, synes den omständigheten, att ett dylikt arbetssätt icke lämpligen låter sig genomföras inom alla nu ifrågavarande företag, icke böra utgöra hinder för att det vinner tillämpning vid sådana företag, vid vilka det eljest låter sig göra och där innehavaren önskar få detsamma infört. Att enbart av konkurrenshänsyn förbjuda ett arbetssätt, som från nationalekonomisk synpunkt är det bästa, lärer näppeligen vara försvarligt. Det torde därför böra tagas i övervägande, om ej den rätt att meddela eftergift från lagens bestämmelser, som enligt sista punkten av 4 §:ns första stycke

skulle i fråga om tillverkning, som avses i 3 §, tillkomma yrkesinspektionens chefsmyndighet eller den myndighet Konungen förordnar, borde utsträckas att gälla även annan i lagen avsedd tillverkning än den, som omförmäles i 3 §, och även i andra fall än då det är oundgängligen erforderligt för företagets ändamålsenliga drift. Naturligtvis böra sådana föreskrifter meddelas, att dylik eftergift icke kommer att medgivas i andra fall, än då å ena sidan från allmän synpunkt önskvärda besparingar därigenom skulle vinnas och å andra sidan rörelsen drives i sådan omfattning och med sådana anordningar, att kontroll kan utövas däröver, att icke missförhållanden få insmyga sig.

Slutbestämmelserna torde böra kompletteras med föreskrift, att beträffande sådan under tiden för lagens giltighet begången förseelse, som avses i 6 eller 7 §, skall vad i lagen är stadgat fortfara att gälla även efter den 31 december 1923.

Stadgandet om anstånd i visst fall med lagens tillämpning synes ej med önskvärd klarhet uttrycka vad därmed avses eller att, om beträffande visst företag det visar sig erforderligt att vidtaga förändringar i driftsätt eller anordningar i övrigt för att icke tillämpningen av förevarande lag skall medföra ett väsentligt förringande av företagets produktionsförmåga, och nämnda förändringar icke utan svårighet kunna omedelbart genomföras, yrkesinspektionens chefsmyndighet eller den myndighet Konungen förordnar må medgiva nödigt anstånd med tillämpningen.

Ur protokollet:

Erik Ölander.

Utdrag av protokollet över civilärenden, hållet inför Hans Maj:t Konungen i statsrådet å Stockholms slott den 18 mars 1919.

Närvarande:

Hans excellens herr statsministern EDÉN,
Hans excellens herr ministern för utrikes ärendena HELLNER,
Statsråden PETERSSON,
SCHOTTE,
PETRÉN,
NILSON,
friherre PALMSTIERNA,
RYDÉN,
UNDÉN.

Chefen för civildepartementet, statsrådet Schotte anmälde lagrådets den 6 mars 1919 avgivna utlåtande över det den 25 februari 1919 till lagrådet remitterade förslaget till lag om begränsning av tiden för bageri- och konditoriarbete och anförde därvid:

Lagrådet har beträffande sista punkten av 4 §:ns första stycke ifrågasatt, huruvida ej det i nämnda lagrum lämnade bemyndigandet för viss myndighet att meddela eftergift rörande spis- eller knäckebrödstillverkning borde utsträckas att gälla även annan i lagen avsedd tillverkning och även i andra fall, än då det är oundgängligen erforderligt för företagets ändamålsenliga drift. Jag vill icke förneka, att från nationalekonomisk synpunkt åtskilligt kan tala för en dylik förändring, varigenom kontinuerlig drift skulle möjliggöras i bageriföretag, som ville

anordna sådan. Emellertid skulle en dylik utsträckning av möjligheten till eftergift ej blott föga överensstämma med lagens syfte utan även på ett efter mitt förmenande mindre lämpligt sätt inom ett specialområde föregripa det förestående lagstiftningsarbetet rörande nattarbetet, som arbetstidskommittén nu lär stå i begrepp att upptaga. Jag har sålunda icke ansett mig böra följa lagrådets mening i förenämnda fall.

Vad åter angår de två övriga av lagrådet framställda anmärkningarna, hava desamma ansett böra föranleda ändringar i förslaget i huvudsaklig överensstämmelse med vad lagrådet förordat.

Föredraganden hemställde därefter, att det sålunda ändrade förslaget till lag om begränsning av tiden för bageri- och konditoriarbete måtte jämlikt § 87 regeringsformen genom proposition föreläggas riksdagen till antagande.

Med bifall till denna av statsrådets övriga ledamöter biträdda hemställan täcktes Hans Maj:t Konungen förordna, att till riksdagen skulle avlåtas proposition av den lydelse, bilaga till detta protokoll utvisar.

Ur protokollet:

Edw. Wetterling.